

Analýza doplňujících otázek výzkumu Zhodnocení distanční výuky v hudebním oboru v základních uměleckých školách Královéhradeckého kraje

PhDr. Mgr. Ludmila Kroupová, Ph.D.

Úvod

V období pandemie covidu-19 byly díky distanční výuce všechny typy škol nuceny vypořádat se s novými výzvami ve vyučovacím procesu.¹ V závěru tohoto období uskutečnila Univerzita Hradec Králové výzkum formou dotazníkového šetření na téma *Zhodnocení distanční výuky v hudebním oboru v základních uměleckých školách Královéhradeckého kraje*. Jeho cílem bylo zjistit, jak nahlíží na změny ve vzdělávacím procesu v souvislosti s distanční výukou pedagogové² a rodiče žáků³ hudebního oboru základních uměleckých škol.

Základem distribuovaného dotazníku byly uzavřené a polouzavřené otázky, z nichž některé bylo možno dále doplnit, ať už formou dodatečných návazných otázek nebo formou vyplnění možnosti „*Jiná*“. K vyhodnocení byly z těchto doplňujících otázek vybrány tři, které vhodně rozšiřují základní dotazníková sdělení v klíčových oblastech provedeného výzkumu: negativa a pozitiva distanční výuky a oblast komunikace mezi školou a rodinou.

Grafická zobrazení dosažených výsledků

Pro zobrazení dosažených výsledků jsou použity sloupcové grafy a výsledky jsou uváděny v procentech.⁴ V každé z oblastí jsou k sobě pro srovnání vždy přiřazeny obě skupiny respondentů – pedagogové a rodiče žáků (dále jen rodiče). U Grafu 2 a Grafu 3, které obsahují větší počet prezentovaných oblastí, jsou z prostorových důvodů na ose *x* uvedena pouze čísla, k nimž jsou názvy přiřazeny vždy v legendě ke konkrétnímu grafu.

¹ Více pro oblast základních uměleckých škol viz Tematická zpráva – Distanční vzdělávání v základních uměleckých školách. ČŠI: Česká školní inspekce [online]. Praha: ČŠI, © 2021 [cit. 31. října 2023].

² Výsledky výzkumu pro tuto skupinu respondentů byly publikovány zde: http://studiascientifica.ku.sk/wp-content/uploads/2023/11/10_kroupova_ssf_4_2023.pdf

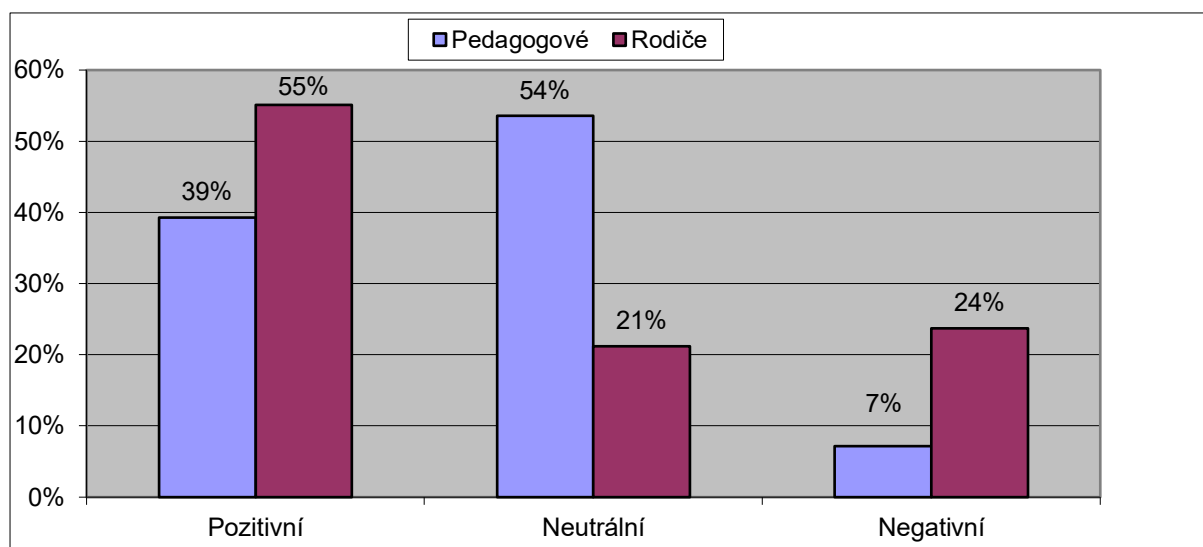
³ Výsledky výzkumu pro tuto skupinu respondentů byly publikovány zde: https://www.email.cz/download/k/6CEXJ-Zw01xBs00EnlncyVg9wkVgppo5lkj9pddWlBgiPG4PcZ8c2QbLp1wpzopTTNGtbk/hv_3_2022_maketa.pdf

⁴ Tato procenta jsou pro větší přehlednost zaokrouhlena na celá čísla.

Analýza a interpretace odpovědí na doplňující dotaz k otázce *Byl/a jste spokojen/a s tím, jakým způsobem s Vámi komunikoval/a učitel/ka při nastavení distančního studia Vašeho dítěte?*⁵

Možnost otázku doplnit využilo 15 % pedagogů a 14 % rodičů a komentáře obsažené v tomto doplňujícím dotazu byly podle své charakteristiky rozděleny na pozitivní, neutrální a negativní.

Graf 1: Odpovědi doplňujícího dotazu k otázce týkající se spokojenosti s komunikací (zdroj: vlastní)

V oblasti pozitivních komentářů převažují u rodičů poděkování konkrétním školám nebo pedagogům, u pedagogů potom ocenění podpory při studiu. Z obou skupin respondentů (komentovalo 39 % pedagogů a 55 % rodičů) rovněž přicházely postřehy, z nichž je patrné příjemné překvapení nad možnostmi fungování distanční výuky (*„...Jsme absolutně spokojeni! I v době složité distanční výuky se náš syn ve hře na housle velmi posunul...“* /rodič/, *„...platformy považuji v tomto případě za krizové řešení, ale jsem nadšená, kolik se toho tímto způsobem zvládlo...“* /rodič/, *„...rodiče žáků se aktivně zapojovali do výuky a spolupracovali s dětmi i při přípravě na hodiny...“* /pedagog/).

Oblast neutrality je jediná, v níž převažuje počet komentářů od pedagogů (54 % proti 21 % rodičů). U obou skupin respondentů se shodně objevují ponejvíce konstatování technického či organizačního rázu (*„...měli jsme rozvrh, který se domlouval cca půl týdne dopředu, tak, aby vyhovoval časovým potřebám žáků a jejich rodičů, tedy aby vůbec měli*

⁵ Paralelní otázka pro pedagogy: *Jaká byla vaše komunikace s rodiči při nastavení distančního studia?*

⁶ Některé z komentářů byly mírně upraveny (převážně gramaticky), případně byly pro účely publikování zkráceny. V zájmu zachování anonymity byla rovněž vynechána jakákoliv osobní i místní vlastní jména.

možnost se v tom okamžiku on-line připojit...“ /pedagog/, „...drobné kolize při sourozenecké výuce v jeden čas, na základě zkušeností a kvality zvuku jsme se shodli se všemi rodiči na používání Skypu...“ /pedagog/, „...se všemi učiteli ZUŠ, kteří vyučují našeho syna, jsme byli v kontaktu, pokud by se používala společná komunikační platforma, bylo by to ještě lepší...“ /rodič/).

Negativní komentáře obsahovaly ze strany rodičů (24 %) převážně stížnosti na nedostatečnou či chybějící online výuku, ať už nástroje nebo hudební nauky („...distanční výuka neprobíhala, jednou za týden paní učitelka poslala e-mailem, co si má dcera zahrát...“, „...v oblasti hudební nauky ale nerozumím absenci online konzultací, které mohly být alespoň občasně...“). Negativní komentáře ze strany pedagogů (7 %) poukazyvaly na nedostatečné kompetence rodin („...(rodiče) nezvládali počítač., byl problém i s mobilem, své děti odhlásili...“).

V otázce, k níž je doplňující dotaz navázán (tj. *Byl/a jste spokojen/a s tím, jakým způsobem s Vámi komunikoval/a učitel/ka při nastavení distančního studia Vašeho dítěte? resp. Jaká byla vaše komunikace s rodiči při nastavení distančního studia?*), vyjádřila spokojenost drtivá většina respondentů z řad rodičů (95 %) a za vynikající či bezproblémovou ji označilo 97 % respondentů z řad pedagogů. Rozložení komentářů v doplňující otázce není sice tak jednoznačné, přesto však tíhne spíše k pozitivitě.

Analýza a interpretace odpovědí na doplňující dotaz k otázce *Vedl přechod na distanční výuku u Vašich žáků/Vašeho dítěte k některým z uvedených negativních důsledků?*

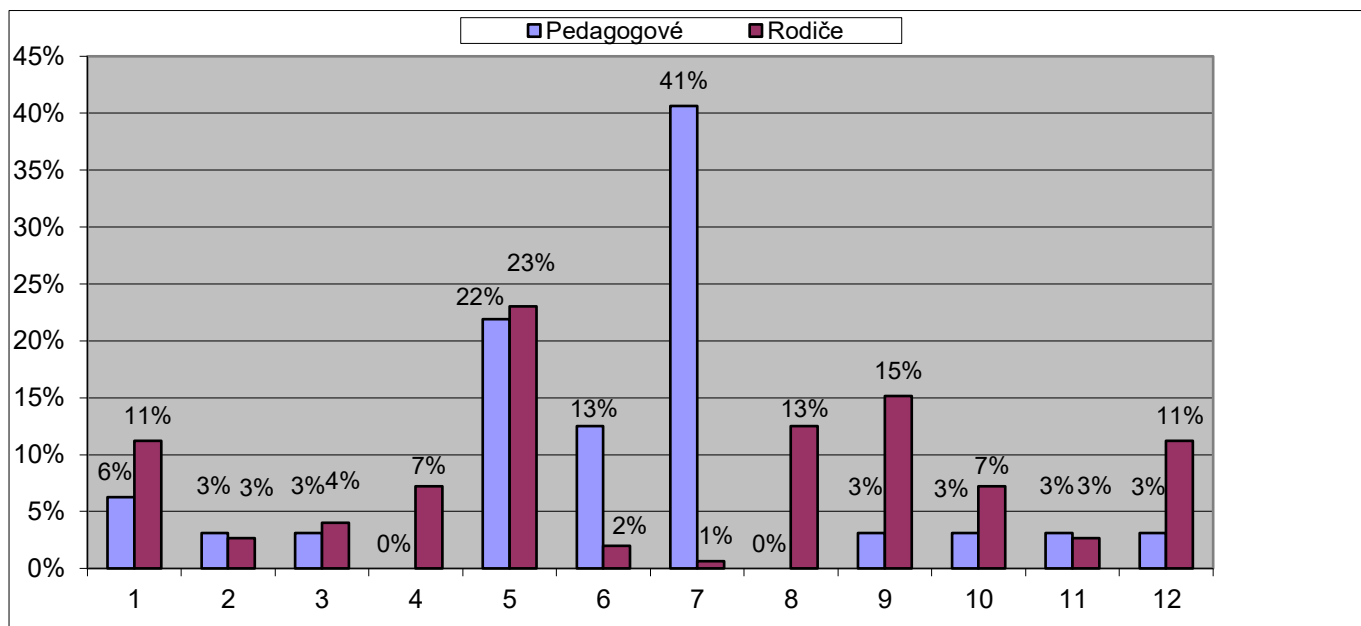
Odpovědi k této dotazníkové otázce obsahovaly možnosti: *Obtížnější osvojování vyučovaného, Velké snížení objemu učiva, Stres z online formy výuky, Pocit přetížení, Ztráta motivace, Pocit vyčerpání*. Respondenti hodnotili jednotlivé možnosti na škále *rozhodně ano, spíše ano, ano, ani ano ani ne, spíše ne, ne, rozhodně ne*.⁷ Možnosti otázku doplnit či upřesnit využilo 18 % pedagogů a 14 % rodičů. Doplňující komentáře jsou rozděleny do dvanácti oblastí: prvních šest z nich svým obsahem koresponduje s možnostmi uvedenými v dotazníkové otázce, zbylé jsou pak tematicky rozřazeny do dalších šesti oblastí (viz Legenda ke Grafu 2).

Legenda ke Grafu 2: Graf 2 uvádí procentuální zastoupení jednotlivých oblastí u pedagogů a rodičů. Kvůli prostorovým možnostem grafu jsou názvy oblastí ve spodním řádku

⁷ U paralelní otázky pro pedagogy (*Jaká byla vaše komunikace s rodiči při nastavení distančního studia?*) byly uvedeny možnosti *vynikající, bezproblémová, špatná, žádná*.

nahrazeny čísly (1 – *Obtížnější osvojování vyučovaného*, 2 – *Velké snížení objemu učiva*, 3 – *Stres z online formy výuky*, 4 – *Pocit přetížení*, 5 – *Ztráta motivace*, 6 – *Pocit vyčerpání*, 7 – *Individuální potřeby*, 8 – *Chybějící osobní kontakt*, 9 – *Žádné negativní důsledky, spokojenost*, 10 – *Nespokojenost*, 11 – *Nejistota*, 12 – *Neutrální komentáře*).

Graf 2: Odpovědi doplňujícího dotazu k otázce *Vedl přechod na distanční výuku u Vašich žáků/Vašeho dítěte k některým z uvedených negativních důsledků?* (zdroj: vlastní)

Komentáře v oblasti *Obtížnější osvojování vyučovaného* (č. 1) zanechávali spíše rodiče žáků 11 % proti 6 % pedagogů), pro něž bylo především obtížné zvládnout bez přímé účasti pedagoga správnou techniku držení nástroje („...u hry na kytaru v prvním ročníku hry, kdy se dítě učí noty a poznává samotný nástroj, bylo obtížnější naučit správné držení prstů u struny...“ /rodič/, „...housle distančně jsou pro začátečníka těžké na pochopení...“ /rodič/, „...látku jsem přizpůsobila každému na míru, ale mladší žáci se zpomalili a zhoršili...“ /pedagog/).

Oblast *Velké snížení objemu učiva* (č. 2) byla komentována poměrně sporadicky rodiči (3 %) i pedagogy (3 %) a komentáře poukazyvaly především na chybějící přímou interakci („...není tam taková interakce...takže se toho určitě zvládlo méně, než by se zvládlo při živé výuce...“ /rodič/, „...všichni žáci klesli o několik stupňů náročnosti níže z důvodu tense hracího aparátu. Příklad: při hře na klavír nedokázali při distanční výuce cvičit doma uvolněně, ani se jim tento pocit nedal verbálně zprostředkovat...“ /pedagog/).

Oblast *Stres z online formy výuky* (č. 3) je opět v komentářích zastoupena méně (3 % pedagogů, 4 % rodičů). Jako příčinu stresu uvádějí shodně obě skupiny stud z hudebního projevu v domácím prostředí („...někteří žáci se styděli naplno zpívat při online výuce (kvůli

rodičům, sousedům)...“ /pedagog/, „...(dítě) bylo stresované domácím prostředím. Vyrušovalo ho a rozptylovalo...“ /rodič/).

Oblast *Pocit přetížení* (č. 4) komentovali výhradně rodiče žáků (7 %) a jejich připomínky se týkaly vesměs celkové situace, nikoliv požadavků základních uměleckých škol („...přetíženost byla dána celým týdenním rozvrhem, nejen jedním nástrojem...“ /rodič/, „...dcerku výuka i přístup paní učitelky bavil, ale objevily se i situace, kdy byla již unavená. Rozhodně to ale nebyla vina paní učitelky, ale právě celkové situace...“ /rodič/).

Oblast *Ztráta motivace* (č. 5) je druhá nejhojněji komentovaná, a to víceméně vyrovnaně oběma skupinami respondentů (22 % pedagogů, 23 % rodičů). I když pedagogové vnímají situaci díky zkušenostem s různými kategoriemi žáků diverzifikovaněji, je u obou skupin patrné, že za ztrátou motivace spatřují především chybějící veřejné sdílení nastudovaného repertoáru („...ztrácelo motivaci kvůli obavě z budoucnosti, že nebude dlouhodobě moci prezentovat nabyté dovednosti...“ /rodič/, „...principem je naučit se a předvést. V současné době chybělo to předvést, co jsem se naučil, a kontakt s členy kapely, potlesk, pochvala tváří v tvář...“ /rodič/, „...nemožnost veřejného ani interního vystupování vedlo k vymizení motivace při domácí přípravě (absence cíle)...“ /pedagog/).

Oblast *Pocit vyčerpání* (č. 6) je poněkud překvapivě komentována převážně respondenty z řad pedagogů (13 % proti 2 % rodičů). Stejně jako u oblasti čtvrté (*Přetížení*) zde tentokrát obě skupiny odkazovaly na distanční výuku jako celek („...pro dítě je velmi zatěžující distanční výuka ve škole + množství úkolů + distanční výuka v ZUŠ + sledování všech výuk na PC...“ /rodič/, „...žáci byli vyčerpání z počtu on-line hodin, kde si někteří nemohli odpočinout od přístrojů...“ /pedagog/).

Oblast *Individuální potřeby* (č. 7) je komentována nejvíce. A to téměř výhradně pedagogy (41 % proti 1 % rodičů), kteří shodně poukazovali na specifika vyučovaných žáků („...mezi žáky byly velké individuální rozdíly, proto se nelze jednoznačně vyjádřit...“ /pedagog/, „...žáci, kteří byli snaživí prezenčně (do doby pandemie), prokazovali aktivitu a úsilí i v době distanční výuky...“ /pedagog/, „...každé z našich (tří) dětí se k věci postavilo odlišně...“ /rodič/).

Oblast *Chybějící osobní kontakt* (č. 8) je druhou oblastí, která byla komentována pouze rodiči (13 %), kteří u svých dětí citlivě vnímali nedostatek přímého kontaktu pedagogického i lidského („...týdenní setkávání s vyučujícím dítěti chybělo...“ /rodič/, „...chyběl prostě osobní kontakt, což u hry na jakýkoliv nástroj je, myslím si, zásadní...“ /rodič/).

Velká skupina rodičů byla s distanční výukou spokojena: pro oblast *Žádné negativní důsledky, spokojenost* (č. 9) zanechalo komentář 15 % z nich (proti 3 % pedagogů). Příčiny této spokojenosti jsou však velmi různé – od radosti nad celkovým zvládnutím situace („...přechod

byl z naší strany chvílemi kostrbatý...ale na kvalitě ani motivaci se v principu neodrazilo...“ /rodič/) přes spokojenost s pedagogem („...syn byl učiteli skvěle motivován...“ /rodič/) až po individuální důvody („...jelikož na housle hrají v rodině u stejného učitele dvě mé děti, učitel velice vhodně zařazoval skladby pro dva hráče...“ /rodič/).

Stejně tak byla různorodá oblast *Nespokojenost* (č. 10), kde se objevovaly i komentáře (3 % pedagogů, 7 % rodičů) ne zcela se vztahující k otázce („...pomalé internetové připojení...“ /pedagog/, „...děti v podstatě pořád seděly u počítače...“ /rodič/). Respondenti z řad rodičů ponejvíce vyjadřovali roztrpčení nad distanční výukou v obecném měřítku (nebo její absencí v ZUŠ), případně popisovali svou snahu dítěti pomoci („...neumíme poradit s hudební naukou...“ /rodič/).

Velmi sporadicky (shodně 3 %) je u obou skupin respondentů zastoupena oblast *Nejistota* (č. 11). Obě skupiny vesměs poukazují na chybějící porovnání s prezenční výukou („...začala jsem učit v době distanční výuky, bohužel nemám srovnání...“ /pedagog/, „...nejsem schopná posoudit, zda se snížil objem osvojeného učiva oproti tomu, kolik by si dítě osvojilo při standardní výuce...“ /rodič/).

V oblasti *Neutrální komentáře* (č. 12) zanechávali své vzkazy výrazně více rodiče žáků (11 % proti 3 % pedagogů) a u obou skupin se převážně jednalo o konstatování týkající se různých aspektů postupného osvojování si nové výukové formy („...distanční výuka má jiná specifika a jiné možnosti, přizpůsobili jsme se daným podmínkám...“ /pedagog/, „...problém je vždy zpočátku, než si všichni na nový způsob zvyknou...“ /rodič/).

Až překvapivě vyrovnané je rozdělení celkového počtu komentářů mezi první šestici oblastí, která koresponduje s možnostmi v původní dotazníkové otázce, a šestici oblastí překračující rámec této otázky. V případě pedagogů je to 47 % proti 53 %, v případě rodičů potom přesně 50 % a 50 %.

Analýza a interpretace odpovědí na doplňující dotaz⁸ k otázce *Co podle Vašeho názoru přinesla distanční výuka hry na nástroj Vaším žákům/Vašemu dítěti pozitivního?*

Odpovědi v této dotazníkové otázce byly: *Větší samostatnost při nácviku na nástroj, Větší časovou flexibilitu při případných rozvrhových přesunech, Větší časovou flexibilitu při domácí přípravě, Více času na odpočinek. Více prostoru pro vlastní kreativitu, Efektivnější využívání IT nástrojů k hudební produkci (samotný nácvik, úpravy not v notačních programech, nahrávání, vlastní komponování...),* a také možnost *Jiná*, z níž jsou převzaty upřesňující

⁸ Vzhledem k typu dotazníkové otázky byl tentokrát ponechán prostor pro doplňující komentář přímo v otázce jako možnost *Jiná*, respondenty však byla pojata jako samostatná otevřená otázka.

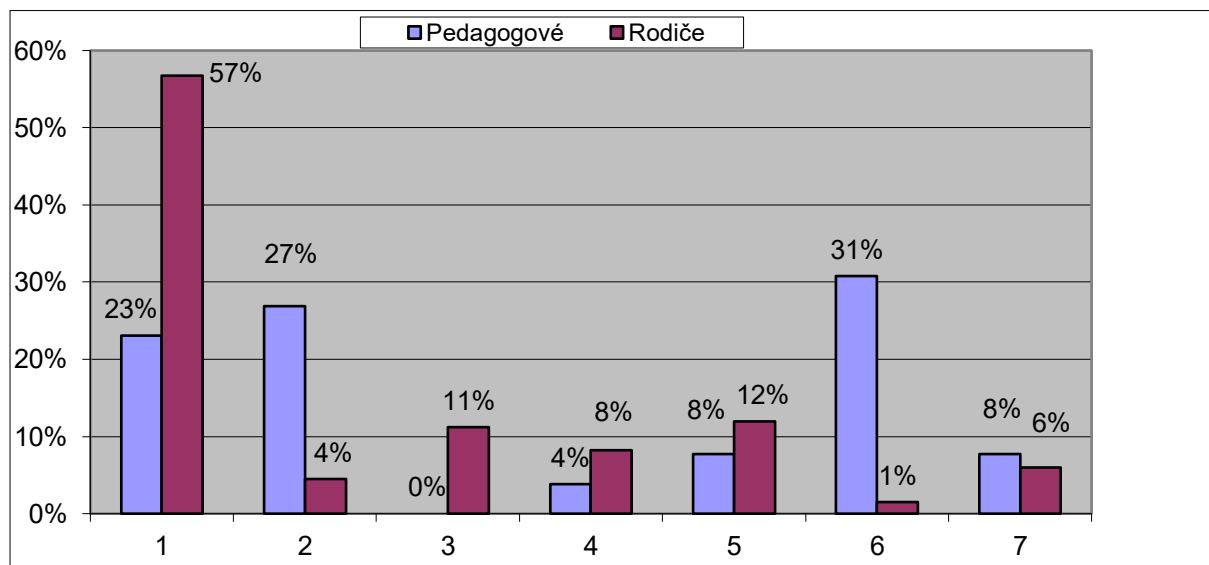
a doplňující komentáře (využilo 14 % pedagogů a 12 % rodičů). Tyto komentáře jsou rozděleny do sedmi oblastí (viz Legenda ke Grafu 3).

Legenda ke Grafu 3: Graf 3 uvádí procentuální zastoupení jednotlivých oblastí u pedagogů a rodičů. Kvůli prostorovým možnostem grafu jsou opět názvy oblastí ve spodním řádku nahrazeny čísly (1 – *Nic*, 2 – *Větší zodpovědnost*, 3 – *Úspora času*, 4 – *Negace*, 5 – *Vděk za kontakt s hudbou*, 6 – *Efektivnější využití IT*, 7 – *Neutrální komentáře*).

Oblast *Nic* (č. 1) je u respondentů z řad rodičů zvolena jednoznačně nejčastěji (57 %), a také pedagogové se k ní přiklánějí téměř ve čtvrtině případů (23 %). Přestože převažují stručné typy komentářů („...*nic*...“, „...*nic* mě *nenapadá*...“, „...*nic* *pozitivního* jsme *nenášli*...“), objevují se zde i obsáhlejší postřehy („...*v průběhu distanční výuky vznikl na mé straně u některých starších žáků dojem, že jsou samostatnější, více cvičí a jde jim vše snadno. S odstupem vidím, že se naučili spíše přehrávat a došlo k některým nešťastným zlozvkyům v technice...*“/pedagog/, „...*nic* *pozitivního* nepřinesla. A není to chyba pedagoga – umění žije mezi živými, a ne v online prostoru...“/rodič/).

Oproti předchozí oblasti zanechávali své komentáře pro oblast *Větší zodpovědnost* (č. 2) převážně pedagogové (27 % proti 4 % rodičů), kteří pozitivně vnímali posun v technické i hráčské sebeobsluze svých žáků („...*při cvičení se více poslouchají – větší sebereflexe, lépe umí pojmenovat problém a jeho řešení přenášet i na další skladby...*“ /pedagog/).

Graf 3: Odpovědi v možnosti *Jiná* u otázky *Co podle Vašeho názoru přinesla distanční výuka hry na nástroj Vašim žákům/Vašemu dítěti pozitivního?* (zdroj: vlastní)

Oblast *Úspora času* (č. 3) komentovali výhradně rodiče žáků (11 %) a komentáře se bez výjimky vztahují k úspoře času věnovaného dopravě do/ze ZUŠ („...odpadl stres z běhu z budovy do budovy a pak útěk na autobus domů...“ /rodič/).

V oblasti *Negace* (č. 4) se objevuje násobně více komentářů od rodičů (8 %) než od pedagogů (4 %) a, na rozdíl od oblasti negací u otázky č. 3, jsou zaměřeny konkrétněji („... (distanční výuka) vzala chuť do dalšího studia...“ /rodič/, „...distanční výuka hudebního nástroje se dá bez úhony vydržet minimální (provizorní) dobu, ale pouze vydržet ...“ /rodič/).

Oblast *Vděk za kontakt s hudbou* (č. 5) patří rovněž k těm, které jsou komentovány více rodiči (12 % proti 8 % pedagogů). V komentářích zanechávaných oběma skupinami je patrné uvědomění si hodnoty hudebně pedagogického procesu („...uvědomili si (žáci), k čemu máme hudbu...“ /pedagog/, „...možnost si uvědomit, jak dalece je hra na nástroj pro dítě důležitá, bez ohledu na pravidelné "kontroly" při výuce...“ /rodič/).

Oblast *Efektivnější využití IT* (č. 6) je komentována jako druhá nejčastější a téměř výhradně pedagogy (31 % proti 1 % rodičů), kteří pozorovali postupné zlepšování v technické oblasti jak u svých žáků, tak u sebe („...vytváření vlastních nahrávek na mobilní telefon, následné hraní dvojhlasů - vytvářela jsem vlastní YouTube kanál s nahrávkami a doprovody...“ /pedagog/, „...distanční výuka přinesla poznávání notových zdrojů na internetu, základy nahrávání, seznámení se s notačními, audio a video editačními programy...“ /pedagog/).

Oblast *Neutrální komentáře* (č. 7) je v poměru komentářů téměř vyrovnaná (8 % pedagogů, 6 % rodičů) a jedná se vesměs buď o konstatování obecného rázu („...poslední bod (Efektivní využití IT) zní jako dobrá inspirace do budoucna...“ /rodič/), případně naopak popisy konkrétních situací („...na dálku jsme řešili sestavení bicí soupravy i různé drobné opravy, na to by se jinak nepřišlo. Takhle vím, na co doma žáci cvičí...“ /pedagog/).

Z uvedených výsledků je zřejmé, že i když rodiče žáků oceňovali oboustranně vynaložené úsilí, pedagogové vnímali situaci celkově pozitivněji a u svých žáků dokázali vyzdvihnout veškeré dosažené pokroky, a to v jakékoliv oblasti.

Závěr

Doplňující otázky daly prostor návrhům a myšlenkám, které by jinak zůstaly nerozvinuty, a respondenti jejich zodpovězením příhodně upřesňovali svoje zvolené dotazníkové odpovědi. Z provedeného výzkumu vyplývá, že pedagogové i rodiče sice preferovali prezenční formu výuky, ale zároveň dokázali vnímat situaci racionálně a prokazovali schopnost adaptovat se na specifika distanční výuky, osvojovat si nová řešení

a případně je aplikovat do budoucí podoby vyučovacího procesu. Velký potenciál přisuzovaly obě skupiny především oblastem posílení autonomního učení a rozvoji kompetencí k vytváření i využívání digitálních studijních materiálů. Tyto oblasti by dle provedených analýz bylo vhodné udržet a rozvíjet i po návratu k prezenční formě vzdělávání.

PRAMENY A LITERATURA

Distanční vzdělávání v základních uměleckých školách. ČŠI: *Česká školní inspekce* [online]. Praha: ČŠI, © 2021 [cit. 31. října 2023]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/html/2021/TZ_Distančni_vzdelavani_v_ZUS/html5/index.html?&locale=CSY&pn=1

KROUPOVÁ, L. Distanční výuka v hudebním oboru základních uměleckých škol v Královéhradeckém kraji. *Hudební výchova*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2023, roč. 30, č. 3, s. 6–9. ISSN 1210–3683. Dostupné také z: https://www.email.cz/download/k/6CEXJ-Zw01xBs00EnlncyVg9wkVgppo5lkj9pddWlbBgiPG4PcZ8c2QbLp1wpzopTTNGtbk/hv_3_2022_maketa.pdf

KROUPOVÁ, L. Distanční výuka v hudebním oboru základních uměleckých škol pohledem pedagogů. *Studia Scientifica Facultatis Paedagogicae*. Ružomberok: VERBUM, 2023, č. 4, s. 91–99. ISSN 1336–2232.

Dostupné také z:

http://studiascientifica.ku.sk/wp-content/uploads/2023/11/10_kroupova_ssf_4_2023.pdf